

Syntax (*e Syntax*)

lingvistická disciplína zkoumající:

- uspořádání slov do (zpravidla) nižších útvarů než je text (tj. většinou věta)
- vztahy slov ve větě (závislost větných členů)
- vztahy vět v souvětí

Základní jednotka:

věta (*r Satz*)

vazba/ fráze/ syntagmém/ větný vzorec (*e Verbindung/ e Phrase/ s Syntagmém/ s Satzmuster/ r Satzbauplan*)

Základní otázka:

Co je to věta?

An der Uni.

"Sarkasmus als literarisches Ausdrucksmittel" lautete das Thema des Tages.

Zu Beginn forderte der Professor auf, ein Beispiel zu nennen. Alles erstarrte, als sich ein Hörer mit dem Satz zu Wort meldete: "Ich kann Ihnen gar nicht sagen, wie ich Ihre Vorlesungen schätze."

Vymezení pojmu věta

- ucelená výpovědní jednotka
- může se rovnat textu
- obsahuje sloveso ve finitním tvaru (alespoň hypoteticky – lze si ho lehce „domyslet“)
- intonačně uzavřená (mluvený jazyk)
- většinou začíná velkým písmenem a končí tečkou, popř. jiným znakem (?!, ale i ;,;).

Druhy vět

(*Aufteilung der Sätze*)

- podle počtu finitních sloves (*Anzahl der finiten Verben*)

- podle funkce (intence mluvčího a prosodie) (Satzarten)

- podle postavení finitního slovesa (Satzformen)

Druhy vět podle počtu finitních sloves: (Anzahl der finiten Verben)

- věta jednoduchá (*r einfache Satz*)

"Sarkasmus als literarisches Ausdrucksmittel" **lautete** das Thema des Tages.

- souvětí (*r komplexe Satz*)

- souvětí souřadné (*e Satzverbindung, parataktische Satzverbindung*)

Das Thema des Tage **lautete** „Sarkasmus“ und ein Student **war** sarkastisch.

- souvětí podřadné (*s Satzgefüge, hyypotaktisches Verhältnis des Haupt- und Nebensatzes*)

„Ich kann Ihnen gar nicht **sagen**, wie ich Ihre Vorlesungen **schätze**.“

Druhy vět podle funkce (intence mluvčího a prosodie) (Satzarten):

- oznamovací (*r Aussagesatz/ Konstativsatz*)

"Sarkasmus als literarisches Ausdrucksmittel" **lautete** das Thema des Tages.

- zvolací (*r Ausrufesatz, Exklamativsatz*)

„Ich kann Ihnen gar nicht sagen, wie ich Ihre Vorlesungen schätze.“

- tázací (*r Fragesatz/ Interrogativsatz*)

- zjišťovací (*Entscheidungsfrage*)

War/ **lautete** das Thema des Tages „Sarkasmus als literarisches Ausdrucksmittel“?

- doplňovací (*Ergänzungsfrage, „W-Frage“*)

Wie **lautete** das Thema des Tages? / Was war das Thema?

- rozkazovací (*r Aufforderungssatz, Imperativsatz*)

Sagen Sie mir bitte das Thema des Tages!(!)

- přací (*r Wunschsatz, Desiderativsatz*)

Wenn (nur) das Thema des Tages „Sarkasmus“ gewesen wäre!

Druhy vět podle postavení finitního slovesa (Satzformen):

- na 2. místě ve větě (*Verbzweitsatz, Kernsatz*)

„Sarkasmus“ **lautete** das Thema des Tages.

Das Thema des Tages **lautete** Sarkasmus.

- na 1. místě ve větě (*Verberstsatz, Stirnsatz*)

Lautete/ War das Thema des Tages „Sarkasmus“?

Sagen Sie mir bitte, wie das Thema des Tages lautete.

- na posledním místě ve větě (*Verbletztsatz, Spannsatz*)

Wie ich Ihre Vorlesung **schätze!**

Vazby odpovídající větám (*Satzäquivalente/ satzwertige Ausdrücke*)

- **Infinitivní vazby** (*e Infinitivphrase*)

Zu Beginn forderte der Professor auf, ein Beispiel **zu nennen**. Bitte nicht **berühren!**

- **Participiální konstrukce** (*Partizipphrasen*)

Das älteste **den Zustand des Turmes knapp nach der Fertigstellung darstellende Bild** (1591) zeigt klar, daß an die großen Flächen zwischen den hohen Fenstern des Glockenturmes Personen gemalt waren.

Nejstarší obraz (1591), zachycující stav věže těsně po jejím celkovém dohotovení, jasně ukazuje, že na velkých plochách mezi vysokými okny zvonice byly namalovány postavy.

Die **schematisch dargestellte Gruppe von Bäumen in nächster Nähe des Altars** bekrundet schon den romantischen Stil der Bepflanzungen, die in dieser Zeit angelegt wurden.

Schematicky znázorněná skupina stromů v těsné blízkosti altánu dokládá již romantický styl výsadeb, jež byly v té době zakládány.

- **Elipsy** (*e Ellipse*)

An der Uni

Einfahrtverbot.

- Was hast du gegessen?

- Nichts. (habe ich gegessen)

Větné členy (*s Satzglied, e Satzglieder*)

Popis větných členů vychází z toho, že každé slovo ve větě plní nějakou funkci a stojí v určitém vztahu k ostatním slovům.

Popis vět:**•tradiční:**

– vše se odvíjí od základní skladebné dvojice (= podmět a přísudek)

•dependenční

– vše je závislé na přísudku

•generativistický

– základ věty tvoří část nominální (*Nominalphrase*) a část slovesná (*Verbalphrase*)

tradičně:

"Sarkasmus als literarisches Ausdrucksmittel" lautete das Thema des Tages.

Das Thema | des Tages | lautete | „Sarkasmus...“

podmět přívlastek přísudek předmět

Větné členy (*s Satzglied, e Satzglieder*)

Podmět (*s Subjekt*)

Přívlastek (*s Attribut*)

Přísudek (*s Prädikat*)

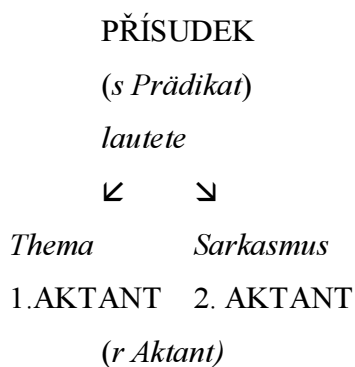
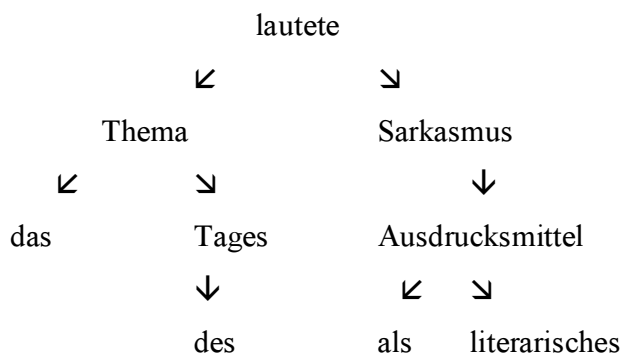
Předmět (*s Objekt*)

Příslovečné určení (*e Adverbialbestimmung/ s Adverbiale*)

(Doplněk (*s attributive Prädikat*))

dependenčně:

"Sarkasmus als literarisches Ausdrucksmittel" lautete das Thema des Tages.

Valence

(e Valenz)

—termín z chemie

—schopnost vázat na sebe aktanty (jiná slova)

—nejen u slovesa, nýbrž i u jiných slovních druhů (substantiva, adjektiva...)

—základ dependenční gramatiky

Syntax věty vychází z valence přísudku.

Valence sloves v přísudku

0-valenční (0-wertige Verben)

Hřmí! Leje? Blýská se. Es donnert! Pritschelt's? Es blitzt.

1-valenční (1-wertige Verben)

Jde. Myslíme! Žiju? Er geht. Wir denken. Lebe ich?

2-valenční (2-wertige Verben)

Vařím polívku. Neseme noviny. Ji buchtu. Ich koche eine Suppe. Wir bringen Nachrichten. Sie isst eine Buchtel.

3-valenční (3-wertige Verben)

Dám ti... (pusu/husu). Vezmu si husu. Spravím mu náladu. Ich geb' dir einen Kuss. Ich nehme mir (ein Stück) Gans. ale: Ich werde ihn aufmuntern.

4-valenční (4-wertige Verben) - vzácná

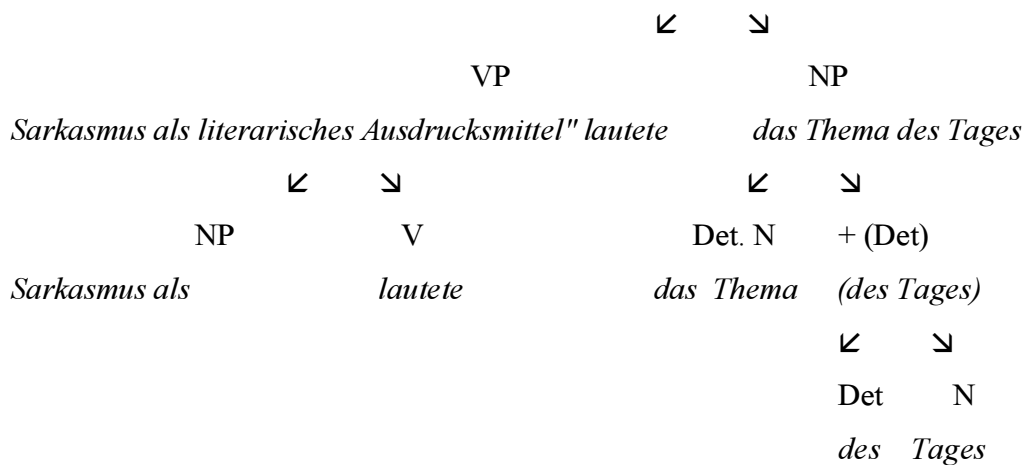
Srazím ti klobouk z hlavy! Ich schlage dir den Hut vom Kopf.

generativisticky:

"Sarkasmus als literarisches Ausdrucksmittel" lautete das Thema des Tages.

S

"Sarkasmus als literarisches Ausdrucksmittel" lautete / das Thema des Tages.

Souvětí souřadné (e Satzverbindung)

•spojení 2 a více „hlavních vět“

–hlavní věta: věta, která nerozvíjí žádný větný člen jiné věty (není gramaticky závislá na jiné větě)

–hlavní věta: věta, která (teoreticky) může stát samostatně

Typy souvětí souřadných

- **Slučovací** (*kopulative Verbindung*)

und, sowohl ... als auch, außerdem, ferner...

- **Vylučovací** (*disjunktive Verbindung*)

oder, entweder ... oder, sonst, andernfalls...

- **Odporovací** (*adversative Verbindung*)

aber, doch, jedoch, sondern, dagegen...

- **Omezovací** (*restriktive Verbindung*)

zwar, nur, allein...

- **Příčinný** (*kausale Satzverbindung*)

denn, nämlich, also...

- **Přípustkový** (*konzessive Satzverbindung*)

trotzdem, nichtsdestoweniger, dessen ungeachtet...

- **Důsledkový** (*konsekutivní Satzverbindung*)

deshalb, also, darum, deswegen, folglich...

Souvětí podřadné (*s Satzgefüge*)

- spojení věty hlavní a věty vedlejší

–vedlejší věta: věta, která zastupuje větný člen věty hlavní (řídící)

–vedlejší věta: věta, která nemůže stát samostatně, je gramaticky i významově závislá na větě hlavní

Typy vedlejších vět

• **Podmětné věty** (*Subjektsatz*)

• **Předmětné** (*Objektsatz*)

• **Přísllovečné** (*Adverbialsatz*)

–místa (*Lokals.*)

–času (*Temporals.*)

–příčiny (*Kausals.*)

–důvodu (*Konsekutivs.*)

–účelu (*Finals.*)

–podmínky (*Konditionals.*)

• **Přívlastkové** (*Attributsatz*)

• **Vztažné** (*Relativsatz*)